

ОСВІТНІЙ РІВЕНЬ МАЙБУТНІХ СТУДЕНТІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ періоду 1920-х років

Проаналізовано питання освітньої підготовки майбутніх студентів сільськогосподарських вищих навчальних закладів періоду 1920-х років. З'ясовано, що домінуючою була підготовка саме через професійні, трудові школи. Сільськогосподарські інститути і технікуми майже повністю заповнювались контингентом студентів. Певні особливості в освітній підготовці мали заклади різних профілів.

Ключові слова: студенти, молодь, освітній рівень, підготовка, фах, інститути, технікуми, профіль, сільськогосподарські.

Проанализировано вопрос образовательной подготовки будущих студентов сельскохозяйственных высших учебных заведений периода 1920-х годов. Установлено, что доминирующей была подготовка именно через профессиональные, трудовые школы. Сельскохозяйственные институты и техникумы почти полностью наполнялись контингентом студентов. Определенные особенности в образовательной подготовке существовали у заведений разных профилей.

Ключевые слова: студенты, молодежь, образовательный уровень, подготовка, профессия, институты, техникумы, профиль, сельскохозяйственные.

Author was analyzed of question educations preparation of the future of students the agricultures universities of the period 1920s. She elucidate, that same preparation through professionals, labours school was dominant's. Agricultures institutes and technical school almost was replenished contingent of the students. Some peculiarities in educations preparation were in institutes of the different profiles.

Key words: students, young, education level, preparation, profession, institutes, technical school, profile, agricultures.

Важливою передумовою реалізації власного потенціалу є життєвий рівень особи, який залежить від навчально-розвивального середовища. Останнє створює можливості для формування і розвитку людини. Саме освітній рівень молоді сприяє її становленню і створенню певної майбутньої життєвої моделі. Період 20-х років минулого століття створив передумови для отримання освіти різними соціальними, етнічно-релігійними, статевими групами тощо. Цей час характеризувався як відбудовчий, тому радянська держава намагалась забезпечити кадрами зруйновану економіку. Студентство сільськогосподарських вищих навчальних закладів (далі – ВНЗ) мало стати відповідним кадровим потенціалом для відновлення і поліпшення становища в цій галузі, зняття соціальної напруги в селі. Якою була освіта

молоді цих вищих навчальних закладів з'ясуємо в контексті нашої статті. Реалізувати її доцільно через виконання таких завдань:

- характеристики джерельної та історіографічної бази дослідження,
- аналіз нових вимог щодо вступників ВНЗ,
- з'ясування освітнього рівня молоді сільськогосподарських закладів освіти,
- здійснення порівняльного аналізу цих показників студентства ВНЗ різних профілів.

Результати дослідження варто запровадити в курсах історії України, історії культури, спецкурсах. Практичне застосування пов'язане з набуттям необхідного досвіду в процесі пошуку можливих шляхів реформування системи вищої освіти в Україні та розв'язання аграрних питань.

Джерелами до вивчення проблеми стали статистичні матеріали студентських організацій, котрі проводили дослідження з метою вивчення буденного життя молоді: її склад, участь у громадському, культурному житті республіки, оздоровлення, питання матеріального характеру [1]. Вони надають нам можливість з'ясування соціального портрету студентства [2]. Протягом 1920-х років виходили друком плани та програми для вступу до ВНЗ, де містилась інформація про особливості прийому до закладів освіти: здачу документів, роботу екзаменаційних комісій, складання іспитів тощо [3]. У часопису «Студент революції» висвітлювались питання про нові форми прийому до закладів освіти [4].

Проблема підготовки фахівців і сьогодні залишається актуальною. Дослідники розглядали і вивчають питання фахового забезпечення для різних галузей господарства періоду 20-х років минулого століття. Дослідження Я. Звігальського, М. Іванова дають можливість з'ясувати соціальну, етнічну, професійну, гендерну належність вступників та студентів ВНЗ різних профілів [5]. Особливу увагу дослідники приділяли вивченню проблеми формування робітничих кадрів. Л. Ф. Шепель зосередилась на ролі робітничих факультетів у підготовці фахівців періоду 1920-х років [6]. Проте освітнього рівня молоді сільськогосподарських ВНЗ автори майже не торкалися.

У 1920-х роках були створені нові типи навчальних закладів: інститути, технікуми, курси. Реорганізовуючи типи навчальних закладів, були змінені й принципи вступу до них. Прийом в навчальні заклади здійснювався за системою відряджень, переважно з найближчих губерній в межах встановлених розверсткою вакансій. З метою поповнення вищої школи пролетарсько-селянськими масами центральні й місцеві органи народної освіти виділяли на 50 % місць більше необхідного прийому, указанного в розверстці [7]. Зарахування в студенти здійснювалося приймальними комісіями, які з'ясовували загальний рівень, запас знань вступників на основі колоквиумів, усного опитування чи письмового завдання, розподіляла їх за факультетами та відділами, узгоджуючи власні дії з правлінням закладу. Комісія

звертала увагу на ті дисципліни, які необхідні для кожного фаху. Крім іспитів, вступники мали скласти й програму з політграмоти [8, арк. 67зв].

У другій половині 1920-х років вимоги до вступників стають складнішими. Встановлювалися 2 терміни прийому: для індустріально-технічних та інших ВНЗ (через 2 тижні). Іспити теж поділялися на 2 групи: основні – для осіб, котрі закінчили профшколу, й додаткові – для осіб з іншою освітою. У закладах з викладанням українською мовою письмові іспити з мови проводились українською чи російською (за вибором), задовільне виконання цієї роботи українською мовою звільняло вступника від усного іспиту з цієї мови, що спонукало їх до кращої підготовки. Проводилися також іспити шляхом тестування. Після розгляду результатів основних іспитів вступників допускали до додаткових. Усні іспити, особливо з природничих дисциплін, проводилися по змозі в лабораторіях, що дозволяло переконатися в реальних знаннях вступників [3, с. 27-44; 4, с. 6-7]. Якщо вступник не витримав хоча б одного іспиту, то втрачав можливість навчатися у даному ВНЗ [7, с. 5-7].

У 1920-х роках сільськогосподарська галузь потребувала свого відновлення та розвитку. Вона залишалась важливою складовою всього господарського комплексу. Здійснити підготовку для нього мали ВНЗ. У 1922/23 навчальному році норма прийому до них склала 750 осіб. Заяв було прийнято у 1,5 рази більше запланованого, а зараховано 651 особу. Це більше, ніж до навчальних закладів інших профілів (у відносних показниках). Недобір до сільськогосподарських інститутів і технікумів склав близько 14 %, у той час, коли цей показник для педагогічних, художніх, соціально-економічних закладів склав 70 %, 35 % та 27 % відповідно. Протягом 1922/23 навчального року в цілому недобір склав близько 30 %. Тобто, сільськогосподарські заклади були майже повністю укомплектовані [9, арк. 10зв].

Прийом вступників протягом 1920-х років не відповідав встановленим нормам, особливо в інститутах [10, арк. 3зв; 11, арк. 18зв]. Перевагу між інститутами та технікумами віддавали першим, що й пояснювалося

більшою кількістю вступників. Звичайно, не всі вони закінчували навчальний заклад і це теж враховувалося під час встановлення норм прийомів [5; 2, с. 70]. Проте, кількість не впливала на «якість вузівської продукції», що пояснювалося: по-перше, заходами уряду,

спрямовані на «пролетаризацію вищої школи», по-друге, періодичними «чистками», «соціально-академічними перевірками», по-третє, рівнем освітньої підготовки, отриманою вступниками. Яскраво це засвідчують наступні дані.

Таблиця 1.

Динаміка прийому вступників за освітньою підготовкою до сільськогосподарських інститутів протягом 1920-х років (%) [2, с. 70-71]

Навч. роки	Освітня підготовка вступників							
	Робітничі факультети		Професійні школи		Трудові школи		Домашня освіта	
	Ін-ти	Техн.	Ін-ти	Техн.	Ін-ти	Техн.	Ін-ти	Техн.
1923/1924	21,1	–	12,4	48,4	7,0	20,5	6,2	5,7
1924/1925	37,1	0,6	23,7	51,4	4,3	13,3	4,5	3,5
1925/1926	32,2	3,6	28,2	73,8	4,6	6,2	3,4	5,4
1926/1927	31,4	1,5	43,5	83,6	7,9	5,6	3,3	2,9
1927/1928	28,9	1,8	43,7	76,1	7,3	10,0	8,2	5,1
1928/1929	21,6	1,0	42,5	60,6	14,4	18,2	10,3	10,9
Пересічно	28,7	1,4	32,3	48,9	5,6	12,3	6,0	5,6

Вступники сільськогосподарських інститутів отримали освіту у професійних школах (32,2 %), на робітничих факультетах (28,7 %), у трудових школах (5,6 %), вдома (6,0 %). Починаючи з другої половини 20-х років, значну питому вагу, склали особи, котрі закінчили профшколи. До цього часу робітничі факультети випустили значну кількість майбутніх фахівців. На кінець зазначеного періоду випускники трудових шкіл (5,6 % пересічно) та тих, котрі отримали домашню підготовку (6,0 %) склали більшість в порівнянні з цими ж показниками попередніх років.

Динаміка прийому вступників до сільськогосподарських технікумів була схожою, проте питома вага випускників профшкіл тут була більшою, ніж в інститутах і складала майже 50 %. Підготовка через робітничі факультети займала останні позиції після трудових шкіл (майже 20 %) та домашньої освіти (близько 6 %) і складала всього 1,4 %. Показовими в академічному відношенні був набір 1926/1927 навч. р., коли поповнення навчальних закладів здійснювався після закінчення профшкіл. І, тому думка про

найбільшу кількість вступників до вищої школи через систему робітфаків є помилковою. В цьому відношенні вони займали чи не останнє місце.

В цілому протягом 1923/1924 – 1928/1929 навчальних років найбільше вступників індустриально-технічних закладів закінчили робітфаки, профшколи, трудшколи. Необхідно відмітити, що найбільше отримали домашню освіту вступники 1928/1929 навч. р. Представники соціально-економічних навчальних закладів в першій половині 1920-х років отримали домашню підготовку, з другої половини 1920-х років ситуація змінилася – значна їх кількість пройшла через систему робітничих факультетів та профшкіл. Першокурсників-педагогів підготували профшколи, далі – трудшколи та робітфаки. Така ж підготовка була і у майбутніх медиків. Найосвіченішими були студенти мистецьких закладів. Цьому сприяло їх домашнє виховання та отримана освіта в трудових та профшколах.

Отже, радянська влада встановила новий порядок прийому до ВНЗ з метою забезпечення власного соціального підґрунтя,

відновлення функціонування аграрного нашого дослідження є вивчення буденного сектору економіки та підготовки фахівців для життя студентів сільськогосподарських різних галузей економіки. Перспективою закладів УСРР періоду 20-х років ХХ ст.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Відчит до Центрального бюро пролетарського студентства при ВУРПС. До II конференції пролетарського студентства України. – Харків : Укр. роб., 1926. – 48 с.
2. Відчит до Центрального бюро пролетарського студентства при ВУРПС. До III конференції пролетарського студентства України. – Харків : Укр. роб., 1928. – 80 с.
3. Правила і програми для вступу до інститутів, технікумів, робфаків УСРР на 1927/1928 академічний рік / Управління професійно-технічної та спеціально-наук. освіти. – Харків : Пролетарій, 1927. – 27 с.
4. Соколін. До питання про нові форми прийому до вузів // Студент революції. – Щомісячний загальнополітичний, науково-методичний журнал пролетарського студентства України. – 1926. – № 5-6.
5. Звігальський Я., Іванов М. Професійна освіта на Україні. – Харків : Статистично-інформац. від. НКО, 1927. – 401 с.
6. Шепель Л. Ф. Роль робітничих факультетів в підготовці спеціалістів (20-ті рр.). Дис. на здобуття ступеня кандидата історичних наук (07. 00. 01.) / Інститут історії України НАН України. – К., 1995. – 184 с.
7. Справочник для поступаючих в інститути УССР в 1922 г. – Харків : Пролетарій, 1922. – 47 с.
8. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВОВУ України), ф. Р-166, оп. 1, спр. 1572.
9. Центральний державний архів громадських організацій України (далі – ЦДАГО України), ф. 1, оп. 20, спр. 1514.
10. ЦДАГО України, ф. 7, оп. 1, спр. 397.
11. ЦДАВОВУ України, ф. Р-166, оп. 3, спр. 814.

РЕЦЕНЗЕНТИ: д.і.н., професор ***Я. В. Верменич***, д.і.н., доцент ***О. П. Тригуб***